

Stiftssamtale 30.9. 2021: Kirsten Jørgensens oplæg Vi skal have et folkekirkeråd

Midt under coronakrisen fik jeg et spørgsmål fra en kvinde, der er ansat i folkekirken. Hun spurgte, hvordan det kan være, at folkekirken er så optaget af magt? Det var hendes oplevelse, at mange aktuelle kirkelige emner lynhurtigt blev til en diskussion om magt i stedet for en diskussion om selve indholdet. Sagt med et helt simpelt eksempel: hvis diskussionen handler om, om noget skal være rødt eller grønt, så kommer det meget hurtigt til at handle om, hvem der må bestemme, om det skal være rødt eller grønt. Lad mig give et mere specifikt eksempel: Ift kommunikation i coronasituationen opstår der en diskussion om, hvem der har ret og pligt til at kommunikere på folkekirkens vegne, selvom det kunne synes langt vigtigere, hvad der bliver kommunikeret.

Altså, vi kommer til at bruge tid og kræfter på at kæmpe om ledelsesMAGTEN i stedet for at arbejde med ledelsesOPGAVEN.

Hvorfor er det sådan? Det enkle svar er, at hvis magtforholdene er uafklarede eller ustrukturerede, så står de selvfølgelig hele tiden til forhandling.

Hvis ingen ved, hvor beslutningsmagten er, så skal vi bruge tid og kræfter på at forhandle om det. Jeg tror, at alle vil kunne genkende problemet, hvis vi skalerer det ned til fx en mindre virksomhed. Hvis chefen er fraværende og det ikke er afgjort, hvem der træder i hans sted, så vil der hurtigt opstå en kamp om retten til at bestemme.

Coronakrisen viste os det, vi godt vidste i forvejen; at magten i folkekirken ikke er tydeligt placeret, når det gælder det nationale niveau. Derfor blev krisen årsag til mange uskønne kampe og beslutningsprocesser i folkekirken. Der var ganske enkelt stor usikkerhed om, hvem der havde legitimitet til at bestemme hvad, fordi magten på det nationale plan ikke er lagt i lovbestemte, demokratiske rammer.

Menighedsrådene fik vi i 1903. Siden har rådene fået det, der kaldes sognefuldmagt; det vil sige menighedsrådene styrer sognets kirkelige og administrative anliggender.

Provstiudvalgene fik vi i 1922. Faktisk inspireret af Genforeningen har jeg lært. De sønderjyske områder havde en tyskpræget kirkelovgivning med mere plads til folkevalgte kirkelige råd end i kongeriget, og provstiudvalgene var et kompromis. Stiftsrådene blev indført i 2009 og stifterne fik på den måde et menighedsråds-valgt organ. Men vi har stadig ikke noget demokratisk valgt organ på nationalt niveau og ministeren hersker enerådigt over vores fælles pengekasse, Fællesfonden. Og som Inge Lise Pedersen skriver ("Kirken i dag, sep 2021): "Vi har et system, der er præget af sin enevældige arv fra oven og af en demokratisk tradition fra neden". Og hun siger også "folkekirken er spændt ud mellem et stramt statsstyre på centralt plan (nationalt plan) og et vidtrækkende selvstyre på lokalt plan. Denne spænding er kun øget (siden 1919, hvor præsterne blev tjenestemænd)".

Det er præcis den spænding, corona-situationen viste os full blown. Folkekirken blev forsøgt styret igennem krisen fra et meget centraliserende statsministerium, et stramt statsstyre, hvor fornemmelsen er, at selv kirkeministeriet blev forvist til ranger-sporet. I den anden ende af spændingsfeltet befandt det enkelt sogn sig, der pga det vidtrækkende selvstyre i stor udstrækning ikke blev beordret men i vidt omfang fik rådgivning, som det enkelte sogn skulle manøvrere i.

Jeg har lige set filmen "Pagten" om Karen Blixens og Thorkild Bjørnvigs forhold. Filmen eller måske især bogen, der ligger til grund for den, viser det subtile i Blixens magtudøvelse; Bjørnvig skulle ikke bare gøre det, Blixen sagde, fordi hun sagde det. Han skulle gøre det, hun sagde, fordi han selv ville gøre det, hun sagde.

Jeg har lidt den samme fornemmelse af folkekirkens rolle ift statsmagten under coronaen. Pga folkekirkens særlige status og styreform, så var forventningen ikke, at vi gjorde som der blev sagt, men at vi selv fandt ud af ville gøre, som der blev sagt.

Det efterlod præster og menighedsråd + provster i en situation, hvor det var vanskeligt at finde ud af, hvad det rette ville være. Og især omkring jul var der massiv slingren imellem, hvad sogne selv ville kunne bestemme ift hvad der blev besluttet i statsministeriet. Den ene dag var det umuligt og ulovligt for sognet at bestemme om julegudstjenesterne skulle aflyses. Den næste dag var det kun sognet mr-formand der sammen med præsten kunne bestemme, om julegudstjenesterne skulle aflyses.

For at mindske spændingen mellem det stramme statsstyre på centralt plan og det vidtrækkende selvstyre på lokalt plan, skød man et led i, kaldet task force. Taskforce bestod af en biskop, et par stiftskontorchefer, Landsforeningens formand og Præsteforeningens formand. På sin vis havde taskforce ingen demokratisk legitimitet. Derfor skulle medlemmerne af den balancere imellem at gøre det, de fandt nødvendigt og hjælpsomt i situationen og samtidig forsvare deres ret til at gøre det. Det var en utaknemmelig opgave.

Hvad skal vi så gøre post-corona ift ledelse i folkekirken og folkekirkens ledelse:

Jeg er ikke statskirke-kvinde. Jeg mener, det er uheldigt, at en folkekirke i alt for høj grad styres af staten. Især da statens fornemste demokratiske organ, folketinget, i større og større grad tømmes for teologisk og kirkelig viden og engagement.

Jeg er heller ikke sognefundamentalist. Jeg mener, at der er masser af folkekirkelige opgaver, der bedst løses i sognene, men også at der er mange opgaver, som folkekirken bør løfte i fællesskab, på provstiniveau, på stiftsniveau og på nationalt niveau.

Jeg er af den overbevisning at magt har bedst af at blive placeret i demokratiske organer, hvor vi kan se den og styre den, hvor den kan legitimeres, kritiseres og omstyrtes. Hvis vi skal have en folkekirke, hvor vi fremover bruger mindre tid på at tale om, hvem der har magten til at gøre hvad, og i stedet for begynder at koncentrere os om at få tingene gjort; og hvis vi vil have en folkekirke, der ikke trues af at gå midt over på midten, fordi spændingen mellem stramt statsstyre på nationalt niveau og udstrakt selvstyre på lokalt plan bliver for stor, så skal vi have et Folkekirkeråd eller et Folkekirkens Fællesudvalg, sådan som det allerede er skitseret i Betænkning 1544 fra 2014. Folkekirkerådet skal ifølge betænkning have kompetence ift de indre anliggender + medindflydelse på den fælles økonomi (Fællesfonden).

Jeg bilder mig ikke ind, at alle magtkampe i folkekirken dermed vil være slut. Men jeg er sikker på, at de i meget høj grad ville kunne placeres der, hvor de hører hjemme: i gennemsigtige og demokratisk valgte organer. Så skal vi ikke bruge så meget tid på at diskutere, hvem der må bestemme, og kan bruge tiden på at gøre det, vi forhandler os frem til at gøre. Hvis coronaens taskforce havde været nedsat af et Folkekirkeligt Fællesudvalg, ville den have haft legitimitet og ro til at gøre sit arbejde.

Så vil jeg gerne bruge de sidste minutter til at sige noget om ledelse i forhold til provstiniveauet i folkekirken – når I nu har indkaldt en provst i aften...

Der er for mig ingen tvivl om at meget folkekirkelig ledelse i disse år samles op og koncentrerer sig på provstiniveau, hos provsten og provstiudvalget. Og igen; der er ingen, der har bestemt det: det er bare blevet sådan.

Kurt E Larsen skrev den 7. september en meget glimrende kirkeanalyse i KD: "Valg til folkekirkens oversete magtcentrum" – nemlig valg til provstiudvalgene som pågår og vi snakker om. Jeg vil gerne læse et lille stykke fra artiklen:

"ansvarsområderne for de udvidede provstiudvalg er...blevet større i de senere år, hvor de er blevet til de maskinrum, hvorfra kirkeligt samarbejde mellem sogne bliver udviklet, godkendt og betalt. Provstiudvalgene har dermed fået voksende kirkepolitisk betydning, det er klare kirkepolitiske interesser i deres dispositioner: Skal man bruge flere penge på bygningsmasse eller på præstestillinger? Skal man opprioritere fælles initiativer inden for børnearbejde, diakoni, indvandrersamarbejde, korarbejde eller noget helt femte? Da folkekirken altså aldrig har fået en samlet national ledelse til at foretage den slags overordnede prioriteringer af kirkens samlede tilbud og arbejde, falder ansvaret tilbage på de valgte provstiudvalg på lokalt plan. Det er ikke rigtigt andre til at gøre og – pengene har magt. Det er jo i disse udvalg, at bevillingsmyndighederne ligger, hverken i stifterne eller i menighedsrådene. Når provstiudvalgene let bliver overset, hænger det måske sammen med, at sidste del af ordet - "udvalg" ikke afspejler den magt, disse vigtige råd faktisk har. Og det hænger måske også sammen med, at første del af ordet - "provsti" heller ikke giver lys i øjnene på ret mange. Men man skal ikke lade sig narre: I disse maskinrum træffes mange af de vigtige afgørelser for folkekirken – også når det gælder teologi, kirkesyn og fremtidens arbejde".

Ansvar for udvikling af det kirkelige arbejde falder tilbage på provstiudvalgene, for der er ikke rigtigt andre til at tage det ansvar. Retten og legitimiteten til at tage ansvaret hentes i provstiudvalgene hos menighedsrådene. Og det er altid et spørgsmål om forhandling. Ligesom retten for stiftsrådet til at gøre noget på stiftsniveau, hentes i provstiudvalgene, som igen hentes i menighedsrådene. Provsten og provstiudvalgene er på den måde helt centralt placeret i folkekirkens ledelse. Men det er en ledelse, der i grunden ikke er formaliseret. Det er bare blevet sådan, fordi pengene leder folkekirken, og fordi der ikke er andre til at lede, når det gælder folkekirkens fælles visioner.

Som provst skal jeg sommetider høre på, at provsterne jo bare er ude på at skrabe magt til sig. Jeg skal stå model til en del provste- og provsteudvalgsbashing. Men jeg synes bare, at I skal vide, at langt de fleste af mine kolleger er ret uinteresserede i magten for magtens skyld. Men vi er til gengæld meget optaget af folkekirkens fremtid og vi arbejder en del på at udvikle kirken på lokalt plan sammen med sognene. Vi synes, der er en opgave som nogen må løse og vi kan ikke rigtig se, at der er andre til det. Derfor påtager vi os ledelsen.

Jeg kunne godt ønske mig det, som Kurt Larsen egl lidt undrende efterspørger; nemlig mere opmærksomhed og interesse for det folkekirkelige arbejde der gøres på provstiniveau. Og en større erkendelse af, at meget nødvendig ledelse i folkekirken foregår på det niveau. Folk brude stå i kø for at få plads i provstiudvalgene.

Og samtidig vil jeg så sige, at jeg vil meget gerne lettes for noget af ansvaret for folkekirkens udvikling. Jeg vil hellere end gerne se et nationalt valgt råd, der gør det, som Kurt Larsen taler om i sin analyse: en samlet national ledelse til at foretage de... overordnede prioriteringer af kirkens samlede tilbud og arbejde.

Jeg vil gerne have tydeliggjort hvilken ledelse der skal finde sted på hvilke niveauer.

Jeg vil gerne have, at vi i fremtiden bruger mindre tid på at tale om, hvem der har magten, og mere tid på at blive enige om, hvad magten skal bruges til. For det er sådan, at mens vi snakker om os selv, så er der en verden derude, der kalder på folkekirken. Så lad os bruge tiden på at høre, hvad de vil os, i stedet for at bruge kræfter på at trække tov om retten til at bestemme.